

УДК 340.12:341.231.14

АНДРУЩЕНКО О.П., аспірантка кафедри філософії
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого.

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА ЦІННІСНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ПРАВ ЛЮДИНИ

***Анотація.** Статтю присвячено впливу інформаційного суспільства на права людини. У сучасних умовах досліджено етапи еволюції інформаційних прав людини, які можна розглядати як самостійний комплекс прав, принципів, вимог, гарантій та механізмів захисту в рамках правоохоронної системи. Визначено, що на формування інформаційних прав впливає низка факторів, визначальним серед яких є інформатизація суспільного життя, що призводить до формування глобального інформаційного суспільства. Досліджено позитивні та негативні моменти впровадження цифрових трансформацій у повсякденне життя.*

***Ключові слова:** права людини, інформатизація, інформаційні права людини, цифровізація, інформаційне суспільство.*

***Summary.** The article is devoted to the influence of the information society on human rights. In modern conditions, the stages of the evolution of human information rights, which can be considered as an independent complex of rights, principles, requirements, guarantees and protection mechanisms within the framework of the law enforcement system, have been studied. It was determined that the formation of information rights is influenced by a number of factors, the most important of which is the informatization of public life, which leads to the formation of a global information society. The positive and negative aspects of the introduction of digital transformations into everyday life have been studied.*

***Keywords:** human rights, informatization, human information rights, digitalization, information society.*

Постановка проблеми. Розбудова інформаційного суспільства супроводжується глобалізацією соціального простору, посиленням впливу інформації на усі сфери життя людини, розвиток кожного індивіда на основі знань та впровадження інноваційних технологій у суспільне виробництво та побут кожної людини. У сучасному світі інформація – це одна з головних рушійних сил розвитку та позитивних соціальних змін у суспільстві. Розвиток інформаційних технологій у глобальному середовищі привів до того, що у сучасному світі інформація стала ключовим поняттям, а інформаційний сектор – найбільш популярним.

Інформаційне суспільство суттєво змінює суспільні відносини, їх правове регулювання та деякі спільні цінності, породжує нові очікування та виклики. Використання технологічних інструментів здатне як вирішити, так і створити багато проблем. Такі інструменти можуть, серед іншого, сприяти утвердженню справедливості й рівності, підтримувати та розвивати демократію, а також забезпечувати прозорість, відкритість, контроль і взаємодію між публічною владою, індивідами та групами.

Результати аналізу наукових публікацій. Важливі аспекти впливу інформаційного суспільства на права людини висвітлюються багатьма вітчизняними вченими: Л. Климанська [1], Г. Луцишин [2], Ю. Разметаєва [3], О. Данильян, О. Дзьобань [4], С. Матяж [5], А. Березянська [6] та інші. Водночас вплив цифровізації на ціннісні

пріоритети розвитку прав людини, з огляду на історично короткий час наукового опрацювання феномену цифровізації в цілому, все ще є малодослідженою темою в інфраструктурі життєдіяльності людства й процесах глобалізаційних змін.

Метою статті є уточнення основних аспектів впливу цифровізації на ціннісні пріоритети розвитку прав людини, появу інформаційних прав у сучасних умовах розвитку суспільства.

Виклад основного матеріалу. Уся історія людства є історією еволюції й трансформації самої організації життєдіяльності людських спільнот, міжособистісних та суспільно-владних взаємодій, відповідних тим чи іншим ноосферно-історичним умовам. Сучасна наука не надає однозначної відповіді на питання щодо часу та передумов формування засад інформаційного суспільства як стадії розвитку людської цивілізації. Однак наприкінці XIX – на початку XX ст. розпочинається трансформація технократичного суспільства в інформаційне, а питання правового регулювання інформації, встановлення меж такого регулювання стають принциповими для подальшого розвитку цивілізації. Саме в цей період з'являються перші філософські праці, що знаменують настання епохи, коли всі процеси суспільного життя будуть під контролем “інформаційного капіталу” (Е. Беллами, М. Вебер, Ю. Габермас, О. Шпенглер).

У середині XX ст. починає викристалізовуватися ціла концепція функціонування суспільства нового типу, основою якої є інформаційна діяльність як вид соціально-інтеграційної активності. І в XXI ст. з'являються нові типи інформаційних мереж, які відрізняються від традиційних ЗМІ минулого. У мережі Інтернет і віртуальних соціальних спільнотах починають діяти інші закони, цифрова мережа стає комфортним простором для більшості людей, які відчувають психологічний дискомфорт у реальному, фізичному середовищі. Однак формування інформаційного суспільства на рівні конкретних країн і регіонів відбувається різними темпами, має свою специфіку і в цілому має глобальний характер.

Зараз для нас настав саме такий час революційних перетворень, пов'язаних з переходом людства до наступної фази інформаційного суспільства – суспільства знань. Цей перехід позначається в повсюдних процесах оцифровки процедур і документів поточної діяльності, переведення значної їх частини в формат електронних сервісів, формування великих баз даних та оперування ними – поширенні феномена цифровізації в широкому його розумінні. У повній відповідності до послідовності алгоритму трансформації суспільно-владних відносин процеси цифровізації спочатку широко розповсюдилися в бізнесовому середовищі, швидко охопили медійно-комунікативну сферу й дедалі більше входять у простір державного управління й місцевого самоврядування.

Трансформація обумовлена розвитком інформаційного суспільства та поступовим переходом до суспільства знань, впливом цифровізації на всі суспільні процеси. Активне використання цифрових технологій у різних напрямках життєдіяльності зумовило постановку питання про необхідність і достатність прав і свобод людини і громадянина, та виокремило поняття цифрові права і свободи людини. Права і свободи людини виступають сьогодні одним з найважливіших орієнтирів розвитку концепції національної безпеки. Особисті права і свободи людини, як відомо, є невід'ємними від безпеки людини, суспільства і держави. За цих умов актуальною постає проблема пошуку балансу між захистом приватності, у тому числі інформаційної приватності життя людини, та потребами забезпечення національної безпеки взагалі й інформаційної безпеки зокрема. Інноваційність технологій викликає закономірні питання щодо правового регулювання таких правовідносин, потреби зміни та/або вдосконалення

механізмів забезпечення прав людини, а також виділення нових, які також можуть виступати об'єктом захисту.

Аналіз зв'язку між новими технологіями та правами людини є складним і вимагає попереднього розуміння певних компонентів. По-перше, існує еволюційний розрив між технічним прогресом і його правовим забезпеченням. Адаптація як національного, так і міжнародного законодавства до досягнень науки і техніки часто відбувається дуже повільно, і, як наслідок, законодавство не завжди може адекватно регулювати ситуації, спричинені технологічним розвитком. По-друге, зміни в технологіях свідчать про тенденцію розвитку нормативного регулювання на міжнародному рівні. Сучасні технології є продуктом цифровізації, і часто процес їх використання стає можливим завдяки телекомунікаційним системам і комп'ютерним мережам. Отже, права осіб можуть бути порушені діями осіб, які використовують такі технології, але знаходяться в інших юрисдикціях.

В умовах глобальної інформатизації суспільства та впровадження новітніх технологій важливим питанням є захист національних інтересів, забезпечення прав і свобод людини і громадянина не лише у відомих нам суспільних відносинах, але і в контексті нових викликів сучасного інформаційного впливу. Адже глобальне покриття мережі Інтернет, що забезпечує відкритість та доступність інформації, використання сучасних форм комунікаційних технологій, активне впровадження цифрових трансформацій у повсякденне життя має як позитивні, так і негативні моменти.

Що стосується позитивної сторони, то важливим елементом демократії є забезпечення рівного доступу та участі громадян, яких достатньо в інформаційному суспільстві. Наприклад, люди з обмеженими можливостями, які не можуть голосувати, залучаються до демократичного процесу за допомогою технічних засобів, таких як спеціальні машини для голосування або онлайн-вибори. Деякі технологічні інструменти дозволяють розпізнавати голос для тих, хто не може написати або роздрукувати петицію чи запит на публічний доступ. Водночас є питання щодо верифікації людей, безпеки використання даних, правильного підрахунку голосів, захисту від кібератак і шкідливих програм. Крім того, постає питання забезпечення всіх громадян технічними засобами та формування відповідних знань і навичок їх використання. Можна констатувати, що темпи розвитку цифрових технологій зумовлюють необхідність реалізації державної політики відповідно до сучасних вимог глобальної цифрової трансформації, що відбуваються у більшості державах світу. Більшість прогресивних, розвинених країн активно розвивають процеси впровадження е-демократії, е-урядування, е-комерції, е-туризму на основі сучасних цифрових технологій. Це є великим кроком на шляху до розвитку демократії, якомога повнішої реалізації прав громадян, зокрема на доступ до публічної інформації, державних послуг, послуг освіти, послуг у сфері культури.

О. Конюкова та С. Летунова наголошують, що “цифровізація покликана якісно змінити зміст державного управління, зокрема окремі процедури, стадії управлінського циклу, державні функції, їх склад та типи. Такі зміни мають привести до підвищення якості, результативності та ефективності органів державної влади та публічного управління, а також до забезпечення більшої обґрунтованості державного втручання з одночасним зменшенням загальної ролі держави в цілому” [7, с. 78]. Дійсно, революційні процеси широкого й системного застосування цифрових даних у системі органів публічного врядування докорінним чином змінюють якість державного та муніципального управління, постають ефективним інструментом вирішення соціально-політичних та економічних проблем.

Також характерною ознакою сучасної техногенної цивілізації є небачена для попередніх епох здатність до прогресу, швидке удосконалення існуючих технічних засобів і технологій та запровадження нових, у тому числі ІТ. Застосування у виробництві та побуті новітніх наукових знань та технологій потребує їх детального аналізу з метою систематизації за історичними, культурними та техногенними ознаками, а також в контексті їх впливу на розуміння загальнолюдських цінностей.

На думку С. Матяж і А. Березянської: “ціннісні орієнтації – це певна сукупність ієрархічно пов’язаних між собою цінностей, яка ставить людині спрямованість її життєдіяльності. Джерелом формування ціннісних орієнтирів є активність особистості, що визначає рівень прагнень та її орієнтацію у процесі діяльності на досягнення конкретних цілей” [5, с. 28]. Однак тривають дискусії щодо визначення ціннісних пріоритетів розвитку людства, бо у центрі уваги цінностей сучасного світу та європейської спільноти знаходиться людина, її права, добробут, здоров’я, освіта, правове виховання. Але в той же момент у світі відбуваються спади культури, девальвація цінностей, екології, гідності, справедливості, свободи і рівності в окремих країнах. У деяких випадках національні цінності підриваються, зобов’язання ігноруються, а права порушуються.

Дедалі більше дослідників демократії схиляються до думки, що стара форма демократії більше не підходить для суспільства, в якому дедалі більше людей отримують інформацію про різноманітні соціальні та політичні проблеми через доступ до інформаційних технологій. Демократична держава як інструмент, покликана сприяти інтересам суспільства, людей та впроваджувати в органи державної влади інформаційні та телекомунікаційні технології. Така держава отримує нові можливості для інформування громадян, врахування їх громадської думки з ключових питань, підвищення ефективності своєї роботи.

Цифрова революція вплинула на розвиток глобальної економіки та кардинально змінила її вектор розвитку в бік тотальної цифровізації усіх сфер як на макрорівні, так і на мікрорівні. Цифрові технології набули широкого використання в медицині, освіті, виробництві, фінансово-банківській справі, військово-промисловому комплексі, державному апараті та інших важливих секторах, які забезпечують національну безпеку країни. Як слушно зауважує науковець П. Богуцький: “Право на інформацію дедалі більше набуває ознак одного з основних прав людини, а свобода електронних, цифрових комунікацій стає важливою для соціальних комунікацій, для реалізації можливостей кожної особи. Однак правове регулювання усього складного комплексу суспільних відносин, які виникають на основі електронних комунікацій, цифровізації суспільства, не є досконалим, не в усіх випадках супроводжує сам процес електронних комунікацій, не забезпечує ефективність цифрових змін, які дедалі більше набувають ознак революційних” [6, с. 45]. Отже, сучасний етап розвитку цифрових технологій полягає у трансформаційних змінах достатньо сформованої ціннісної системи світу.

Слід погодитися з Л. Климанською та Г. Луцишиною, які зазначають, що “розвиток інформаційних технологій, і насамперед, соціальних мереж, веде до послаблення інформаційної залежності пересічних громадян від традиційних ЗМІ та розширення діапазону доступних їм думок, в тому числі альтернативних; до появи у громадськості реальної можливості брати участь в обговоренні тих проблем, які турбують її найбільше; до посилення відкритості та транспарентності політики і політичних інститутів; до розширення меж взаємодії громадян з урядовими органами, що дає надію на те, що голос пересічного громадянина буде почутим; до виникнення нових, ефективних механізмів політичної мобілізації мас, які забезпечують оперативну

організацію та координацію дій політичних однодумців, підвищують шанси невеликих партій та представників політичних меншин, які отримують можливість звернення до широких масових аудиторій” [1, с. 143]. З цього приводу Ю. Разметаєва стверджує, що “технології в інформаційному суспільстві не лише доповнюють і стимулюють розвиток демократії, а й впливають на оцінку демократичних процесів. Наприклад, їх можна використовувати для визначення ступеня демократичності режиму, зокрема за допомогою комплексних індексів демократії, які розраховуються авторитетними неурядовими організаціями. Розвиток технологій дозволяє поліпшити ці індекси, виключити грубі помилки під час вибірки, опрацювати величезний обсяг інформації, значно пришвидшити процес оцінювання. На додачу технології дозволяють відстежувати зміни в режимах, зокрема неочевидним способом. Наприклад, дають змогу перевірити, що змінилося в окремій країні після оголошеного реформування, чи дійсно публічною владою виконується або лише декларується рух до демократизації, відстежити тривожні й негативні зміни, отримати докази втручання до демократичних процесів тощо” [2, с. 107].

Власне, інформаційне суспільство є тим середовищем, у якому ефективно реалізуються цінності громадянського суспільства, це тип суспільства рівних можливостей, доступних для кожного.

Однак, не можна констатувати, що все однозначно і наслідки інформатизації є виключно позитивними. Глобальна інформатизація і нові інформаційні технології відкривають великі можливості в усіх сферах людської діяльності, але також породжують нові проблеми, пов’язані з інформаційною безпекою особистості, суспільства і держави. З цього приводу слушно зазначають О. Данильян та О. Дзьобань, що “надаючи органам влади тотальний доступ до широкої та конфіденційної інформації у поєднанні з наявністю ресурсів для її обробки та узагальнення, а також для формування інформаційного простору, інформатизація постає як потужний ресурс влади, що дає додаткові можливості соціального контролю, який ставить під загрозу особисті свободи громадян. У масштабах усього людства інформатизація стала інструментом глобалізації міжцивілізаційного конфлікту, дозволивши більш розвиненим та успішним в економічному плані країнам нав’язувати усьому світу свою систему цінностей. На рівнях індивідуальної та суспільної свідомості виявляється потужний інформаційно-психологічний вплив, що веде до політичної, економічної та культурної експансії розвинутих країн. Можливість такого впливу відкриває широкі перспективи для маніпулювання суспільною думкою, у зв’язку з чим “впливає” досить неприємний аспект інформатизації: під її впливом сучасне суспільство втрачає свою стійкість” [3, с. 18]. Отже, небезпечними для дотримання прав і свобод людини слід вважати такі інформаційні впливи, які загрожують дестабілізуючими, деструктивними, такими, що ущемляють інтереси особистості, суспільства й держави результатами.

Аналіз проблем сучасного інформаційного суспільства (локальні війни, небезпека ядерного конфлікту, зростання населення, енергетична криза, екологічні та медико-генетичні проблеми, поширення певних соціальних проблем та погіршення здоров’я людини і, як наслідок, бідність, самогубства, порушення психіки, алкоголізм, наркоманія, злочинність і роздробленість культури) дає підстави для висновку: земна цивілізація на межі тисячоліть вступила у фазу еволюційної кризи. Причинами кризи є дисбаланс між технологічною (зокрема, інформаційно-технологічною) складовою суспільного розвитку і духовним рівнем розвитку окремої людини та суспільства загалом [8, с. 21]. Спостерігаються домінування науки й інформаційних технологій,

інтелектуалізація багатьох сфер життя на фоні нерозуміння законів природи і вищого сенсу існування людини, зруйнування людиною своєї екологічної ніші.

Проблема цінностей в інформаційному суспільстві є викликом сьогодення, оскільки сьогодні існує нагальна потреба обґрунтування прав і свобод людини як суб'єкта права на отримання, використання та передачу інформації. Слід зазначити, що права і свободи людини певною мірою позанаціональні й позатериторіальні. Вони є загальнолюдськими, незалежними від ідеології, релігії та інших різновидів соціальних норм, тому повинні бути об'єктом міжнародно-правового регулювання. Конституція України 1996 року піднесла права і свободи людини і громадянина на якісно вищий рівень порівняно з попередньою Конституцією УРСР 1978 року. Вони закріплені й гарантовані Розділом II Конституції України, причому права і свободи людини поставлені на перше місце. Це означає, що Україна відповідно до положень Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права, Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, положень, що закріплені Загальною декларацією прав людини на конституційному рівні, ввела норми забезпечення прав і свобод людини [9].

Негативний ефект поєднання цінностей та інститутів демократії із цифровими технологіями також може проявлятися в таких аспектах, як прямі й опосередковані загрози для прав людини, вторгнення у приватність, вплив на ухвалення рішень і вільний вибір осіб у демократичних процесах, формування певної суспільної думки, радикалізація поглядів, успішне застосування елементів і прийомів інформаційної війни. Зазначені негативні ефекти можуть посилюватися через так званий “цифровий розрив”.

Ю. Разметаєва зазначає, що “цифровий розрив – це нерівність у доступі, навичках і способах використання інформаційно-комунікаційних технологій. Він також відображає соціальну й економічну нерівність у суспільстві. Деякі індивіди та групи можуть бути позбавлені можливості брати участь у супроводжуваних технологічними інструментами демократичних процесах через відсутність ресурсів (наприклад, обладнаних комп'ютерами приміщень), умінь і навичок (наприклад, невміння працювати із системами електронної верифікації особи), віку (наприклад, труднощі з освоєнням незвичних цифрових інструментів), гендеру (наприклад, відсутність освітніх можливостей для жінок у певних суспільствах) тощо. Проблема цифрового розриву є не лише питанням доступу до технологій. Вона має три рівні: 1) проблема доступу до інформації, 2) проблема застосування правильних інструментів роботи з інформацією, 3) інформаційна сприйнятливість. Нарешті, цифровий розрив не зменшується, а навпаки, збільшується завдяки впровадженню деяких інновацій, а також через зміни у використанні інформаційно-комунікаційних технологій” [2, с. 107]. Отже, на перший погляд технології здаються нейтральним інструментом, але при ближчому розгляді багато з них мають як позитивні, так і негативні властивості чи застосування.

О. Андрієнко зазначив, що “процеси соціально-політичних трансформацій, що проходять у сучасному світі, зокрема у межах українського суспільства, є надзвичайно інтенсивними. Вони торкаються практично всіх сфер суспільного, політичного, економічного, культурного життя людей, але найбільш важливим є світоглядний вимір цих змін. У глобалізованій (або навіть “глокалізованій”) реальності дедалі більш ефективно працює принцип “метелика”. Цей принцип у даному випадку означає, що локальні зміни дедалі частіше набувають глобального характеру, оскільки світ сьогодні стає все більш цілісним завдяки бурхливому розвитку інформаційних технологій. В умовах потужних змін перед суспільством завжди постають проблеми світоглядного характеру, зокрема браку стабільної системи цінностей та орієнтирів, адже стан

постійних системних трансформацій, стан економічної невизначеності та соціальної дезорієнтації навіть психологічно є дуже важким для суспільної свідомості, що змушена переживати так звану “світоглядну кризу сучасності”. Ця криза є набагато глибшою, аніж та, що торкається фінансово-економічної галузі. Більше того, вона виступає однією з головних підвалин економічної кризи. Серед найбільш переконаних прибічників демократичного шляху суспільного розвитку останнім часом народився міф про те, що саме демократичний суспільний устрій найбільш повно відповідає біологічній природі людини, оскільки в ній закладено прагнення свободи. Демократичний устрій залишався до сьогодні кращим (хоча і не ідеальним) варіантом суспільного устрою, але він не здатний існувати без гармонійного балансу між особистісною свободою та інтересами суспільства і держави” [4, с. 96-97]. Тобто вітчизняні дослідники інформаційного суспільства звертають увагу на ті труднощі і ризики, з якими стикається сучасна людина.

Справедливо зазначає М. Хаустова, що “ідеологічною основою глобалізаційних процесів, є максимізація індивідуальної свободи, що відбивається в ідеології неолібералізму, згідно якої головне прагнення людини зводиться до досягнення високого рівня економічного, технологічного, політичного та інформаційного розвитку. Інструментом такого гуманітарного вияву є права людини та права народів як головні ціннісні характеристики тих умов їх життєдіяльності, які покликані забезпечити свободу, справедливість, гідність, ідентичність нації. Якщо будь-які аспекти глобалізації не витримують перевірки правами людини, слід однозначно визнати їх антигуманними” [10, с. 229]. У цих умовах актуальним є питання пошуку балансу між захистом приватного життя, в тому числі інформаційної таємниці життя людини, потребами захисту інформації та національною безпекою. Іншими словами, в умовах верховенства права та розвитку інформаційного суспільства обмеження прав людини, зокрема, у сфері інформації, мають бути визначені законодавчо. Ця проблема набула більшої актуальності в сучасних умовах цифрових трансформацій та запровадження надзвичайної ситуації, пов’язаної з карантинном та обмежувальними заходами, а потім – з повномасштабним вторгненням, що дозволило виявити низку важливих питань, які потребують невідкладного вирішення.

Однак законодавча влада України увійшла у стрімкий етап суцільної діджиталізації усіх сфер суспільних відносин. Наприклад, 30 січня 2019 року було затверджено Засади реалізації органами виконавчої влади принципів державної політики цифрового розвитку [11], якими визначено окремі принципи реалізації державної політики цифрового розвитку, серед яких, зокрема, відкритість, прозорість, багаторазовість використання та орієнтованість на громадян (полягає в забезпеченні першочергового врахування потреб та очікувань громадян під час прийняття рішень щодо форм чи способів здійснення функцій держави) тощо. Згодом Кабінетом Міністрів України було затверджено Положення про Міністерство цифрової трансформації України [12] та Положення про Міжгалузеву раду з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації [13]. Надалі цифровізацію було визначено як процес впровадження цифрових технологій у всі сфери суспільного життя (частина перша статті 1 Закону України “Про Національну програму інформатизації” [14]). У період воєнного стану актуальним стало також питання підвищення рівня цифровізації сил безпеки та сил оборони України, про що було видано окрему Постанову Кабінету Міністрів України “Деякі питання підвищення рівня цифровізації сил безпеки та сил оборони України у період воєнного стану” [15].

Таким чином, розвиток та нормативне закріплення у різних сферах суспільного життя цифрових технологій актуалізує, зокрема необхідність оптимізації механізму реалізації конституційних прав людини і громадянина шляхом надання можливості їх здійснення, в тому числі й у цифровому форматі [16, с. 187]. Очікується також, що масова цифровізація усіх сфер суспільного життя значно спростить механізми забезпечення прав громадян. І якщо ще нещодавно потрібно було витратити значну кількість часу для реалізації окремих видів прав, то тепер реалізація більшості норм законодавства, створення та розірвання правовідносин стали оптимально доступними в смартфоні. Органи і установи державного апарату стали доступними і відкритими, систематично звітуючи в онлайн середовищі про свою діяльність. Здійснення громадського контролю за діяльністю органів держави стало можливим без прив'язки до місця твого перебування, чи країни знаходження.

Слід також зазначити, що нині потреби людини розмежовуються на соціально опосередковані, де індивід виступає як вільний член соціуму і демонструє соціально значущу відповідальну поведінку, та індивідуально опосередковані потреби, які визначаються виключно суб'єктивними прагненнями до самореалізації. Так, В. Андрущенко, Л. Горбунова, М. Култаєва, С. Пролєв та інші науковці стверджують, що сучасне суспільство, створюване глобалізацією і глобальним вільним ринком, характеризується переходом від раціональної утилітарної культури до змішаної глобальної культури; від політичної емансипації до політики “життєвого стилю”; від рівності до відмінностей; від організації, ієрархії до реорганізації, мереж; від фіксованої ідентичності до її плюралізації; від кінця ідеологій до варіації життєвих стилів і переконань [17]. Погодимося з думкою О. Бабкіної, що “сучасний стан правосвідомості українського суспільства характеризується глибокою внутрішньою суперечливістю, амбівалентністю, девіацією. Це пов'язано з процесами трансформації, що охопили всі виміри буття людини, поставили саму її в екстремальну ситуацію вибору власної позиції, пошуку ідентичних власній особистості цінностей та світоглядних орієнтирів. За короткий історичний період зруйнувалась вся система звичних правових і політичних уявлень, настанов, цінностей, норм і стереотипів, які визначали життя пересічної людини в попередню епоху. Суперечливість суспільних перетворень, нові економічні реалії разом з політичними технологічними, ідеологічними та інформаційними новаціями викликали певну правову та ціннісну дезорієнтацію в суспільстві, поставили питання політичної ідентифікації та самоідентифікації як суспільства в цілому, так і окремої особистості” [18, с. 8]. Тобто в умовах глобалізації відбувається низка змін щодо забезпечення безпеки людини та обмеження її прав. Це різке збільшення залежності рівня життя людей від інтересів транснаціональних компаній; зниження значення фактора регіональної обумовленості, що означає, що зміни в житті людини дедалі більше і частіше залежать від процесів, які знаходяться далеко від її місця проживання; зменшити роль національних кордонів, які втратили значення не лише для торгівлі, капіталу та інформації, а й для ідей, моральних норм, національної культури та цінностей; збільшення швидкості змін на ринках і технологіях, що сприяє прискоренню темпу життя та підвищенню рівня нестабільності в суспільстві.

Можна констатувати, що цифровізація є потребою часу, що трансформує державні процеси з метою ефективною взаємодії людини та держави, оскільки права людини є правовими можливостями, які необхідні для її життєдіяльності щодо задоволення її матеріальних, фізичних та духовних потреб. Цифрова трансформація визначається як соціальна трансформація на основі максимального використання цифрових технологій. До цифрових трансформацій схильні більшість звичних для громадян видів діяльності,

адже вже зараз цифрові технології стали базою для створення нових продуктів, цінностей та, відповідно, основою отримання конкурентних переваг на більшості ринків, що приводить до появи нових, унікальних систем і процесів з новою ціннісною сутністю. Йдеться, наприклад, про створення нових персональних приладів, цифрових моделей, застосування технологій Великих Даних (Big Data), Інтернету речей (Internet of Things), Хмарних обчислень” (Cloud Computing), нових методів аналізу даних і алгоритмів прийняття рішень, інших технологій цифровізації і роботизації, зорема штучний інтелект.

Висновки.

Кожен етап розвитку людських відносин у світі супроводжується певними змінами в соціальному, економічному, культурному та правовому житті, які безпосередньо впливають на сутність людини. Тому процес розвитку та реформування прав людини не припиняється й сьогодні.

На зміни людських цінностей вплинули глобальні фактори – перехід від індустріальної цивілізації до постіндустріальної. Ми спостерігаємо адаптацію всієї системи до глобального інформаційного простору. Технічні досягнення цивілізації, новітні технології змінили життя людства і відкрили нові можливості для кожного. Фундаментальною цінністю сьогодення стала цінність індивідуального розвитку, суб’єктивної оригінальності, визнання індивідуальної унікальності.

Зміна суспільства пов’язана з розвитком інформаційного суспільства та поступовим переходом до суспільства знань, впливом цифровізації на всі суспільні процеси. Активне використання цифрових технологій у різних сферах життя призвело до питання про необхідність і достатність прав і свобод людини і громадянина. Внаслідок технологічних трансформацій змінилися спосіб життя сучасної людини та суспільства в цілому, що призвело до зміни системи цінностей та переорієнтації людини на психологічні, соціальні та моральні цілі.

Хоча новітні технології не можна вважати абсолютно нейтральними, їх слід розглядати в світлі економічного, соціального та політичного контексту, що розвивається. Оскільки технології постійно змінюються, їх вплив на життя людей і суспільства значною мірою залежить від їх формування під впливом багатьох факторів, головну роль серед яких, безумовно, відіграє правове регулювання. У зв’язку з цим підхід до забезпечення основних прав має бути пріоритетним. Однак і тут важливо враховувати, що такі права не залишаються незмінними, вони розвиваються, відображаючи розвиток суспільства, і переходять у сферу новітніх технологій.

Використана література

1. Климаська Л.Д., Луцишин Г.І. Парадокси інформаційної демократії. *Перспективи. Соціально-політичний журнал*. 2023. № 1. С. 142-152.
2. Разметаєва Ю.С. Демократія, права людини та інтернет. *Право і суспільство*. 2020. № 1. С. 104-110.
3. Данильян О.Г., Дзьобань О.П. Інформатизація як атрибут інформаційного суспільства: від ретроспекції до сучасної рефлексії. *Інформація і право*. № 1(40)/2022. С. 9-20.
4. Андрієнко О.В. Постдемократія як відповідь на світоглядну кризу сучасності. *Наука. Релігія. Суспільство*. 2009. № 3. С. 96-100.
5. Матяж С.В., Березянська А.О. Класифікація цінностей та ціннісних орієнтацій особистості. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу “Києво-Могилянська академія”*. 2013. Т. 225. Вип. 213. С. 27-30.

6. Богуцький П. Цифрова трансформація соціальних комунікацій та національна безпека України: матеріали науково-практичної конференції *Соціальна і цифрова трансформація: теоретичні та практичні проблеми правового регулювання*. Київ, 2020. С. 45-48.
7. Конюкова О., Летунов С. Роль цифровізації у державному управлінні. *Global & Regional Research*. 2019. № 1. 74-79.
8. Кушакова-Костицька Н.В. Інформаційне суспільство: інтегративний підхід. *Юридична психологія та педагогіка*. 2010. Вип.1 (7). С. 19-27.
9. Мельник К.Ю., Бабенко А.О. Проблеми юридичних гарантій трудових прав працівників при укладенні, зміні та розірванні трудового договору. URL: <https://b-ok.org/book/3054810/ac7510> (дата звернення: 16.11.2023).
10. Хаустова М.Г. Права людини в епоху цифрових трансформацій під впливом глобалізаційних викликів: зб. тез доповідей III Всеукраїнської наукової конференції, присвяченої 60-річчю Хмельницького національного університету *Гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу*. Хмельницький: ХНУ, 2022. С. 229-234.
11. Деякі питання цифрового розвитку: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.01.19 р. № 56. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 16.11.2023).
12. Питання Міністерства цифрової трансформації: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.09.19 р. № 856. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-%D0%BF#n12> (дата звернення: 16.11.2023).
13. Про утворення Міжгалузевої ради з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації: Постанова Кабінету Міністрів України від 08.07.20 р. № 595. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 16.11.2023).
14. Про Національну програму інформатизації: Закон України від 01.12.22 р. № 2807-IX. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20#n191> (дата звернення: 16.11.2023).
15. Деякі питання підвищення рівня цифровізації сил безпеки та сил оборони України у період воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 04.02.23 р. № 139. URL: <http://www.kmu.gov.ua/npas/deiaki-pytannia-pidvyshchennia-rivnia-tyfrovizatsii-s-a139> (дата звернення: 16.11.2023).
16. Костецька Т.А. Розвиток цифрової трансформації в Україні як умова забезпечення муніципальних прав і свобод.: збірник тез Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції *Діджиталізація та права людини*, м. Хмельницький, 30 берез. 2021 р. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2021. С. 187-190.
17. Андрущенко В., Горбунова Л., Култаєва М., Пролев С. Філософія і методологія розвитку вищої освіти України в контексті євроінтеграційних процесів. Київ: Педагогічна думка, 2011. 320 с.
18. Бабкіна О.В. Політико-правова культура демократичного типу: проблеми формування. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. 2011. Вип. 5. С. 5-10.

~~~~~ * * * ~~~~~